

КОСИГІНСЬКІ РЕФОРМИ

План

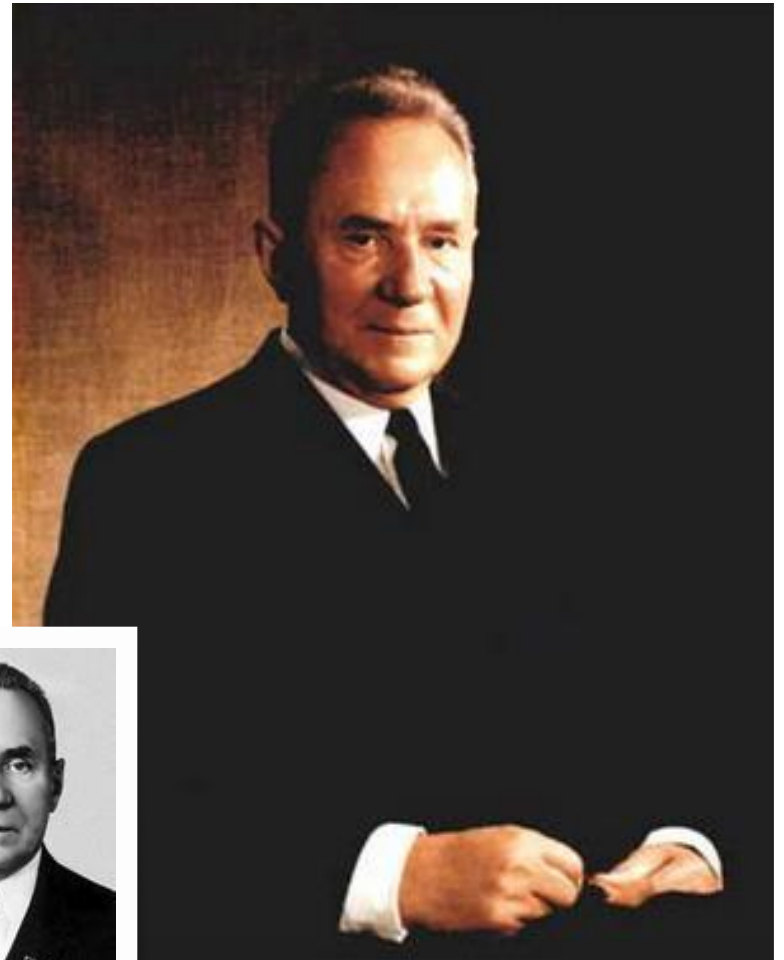
- Косигін Олексій Миколайович
- Необхідність і цілі реформ.
- Реформи в сільському господарстві.
- Реформи в промисловості.
- Причини краху реформ.
- Наслідки реформ для України.

Косигін Олексій Миколайович

Радянський державний і партійний діяч, голова радянського уряду протягом 16 років.

Двічі Герой Соціалістичної Праці (1964, 1974).

Член Компартії СРСР з 1927 року, член ЦК (з 1939 року), член Політбюро (Президіуму) ЦК у 1948—52 і 1960—80 роки. Депутат Верховної Ради СРСР з 1946 року.

Необхідність і цілі реформ

Шляхи подолання кризи:

- **радикальні реформи** (тобто такі, що стосуються основ соціалістичного ладу, його характерних принципів);
- **часткові реформи** (які не стосувалися основ соціалістичного ладу і спрямовувалися на пом'якшення економічної кризи, але не були здатні подолати її в цілому).

Пріоритет в ініціюванні, розробленні
та проведенні реформ належав
голови Ради міністрів СРСР **О.**

Косигін

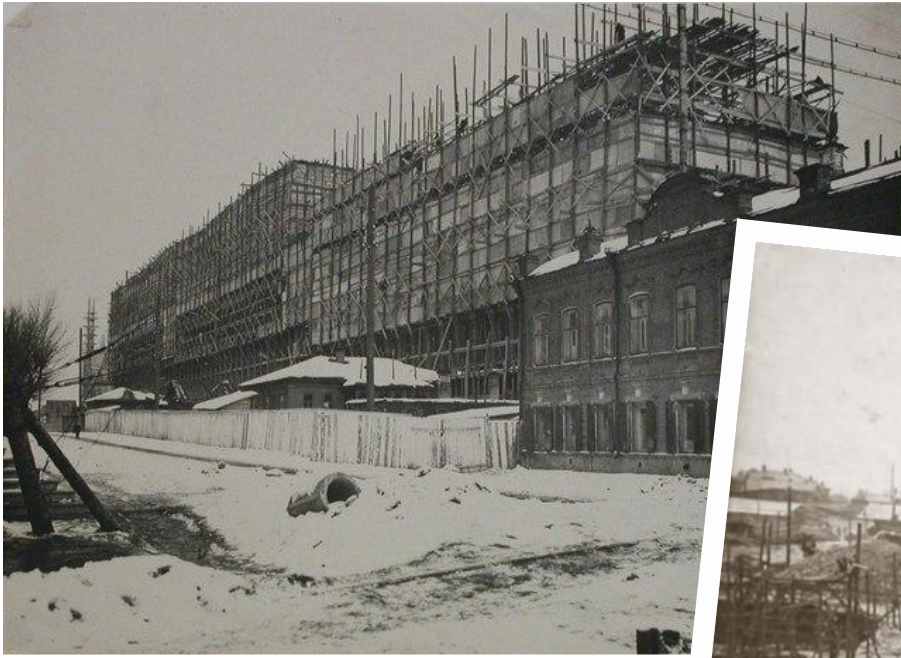

Необхідність і цілі реформ

Недоліки радянської економіки:

- поглиблення диспропорцій у розвитку галузей господарства;
- збільшення капіталовкладень при їхній низькій віддачі;
- неефективне використання виробничих фондів;
- наявність великої кількості незавершених об'єктів у промисловому і цивільному будівництві;
- низька ефективність сільськогосподарського виробництва, значне відставання за темпами розвитку від промисловості всього аграрного сектору;
- невідповідність між зростанням зарплати і продуктивності праці; " масовий випуск товарів, що не знаходили збуту;
- відсутність діючих матеріальних стимулів для підвищення продуктивності праці та якості продукції, що випускається.

Реформи в сільському господарстві

Основні положення **аграрної реформи** були прийняті в **березні 1965** р. на пленумі ЦК КПРС:

- збільшення капітальних вкладень у сільське господарство;
- розвиток матеріальної та соціальної бази села;
- зменшення планів з обов'язкового постачання основних видів сільськогосподарської продукції;
- підвищення закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію;
- введення надбавок до цін на надпланову продукцію;
- введення гарантованої оплати праці колгоспників;
- скасування обмежень стосовно особистих підсобних господарств.

Перші кроки щодо здійснення реформи дали позитивні результати:

- живилося сільськогосподарське виробництво,
- збільшилися постачання продовольства в міста,
- у селах з'явилось більше техніки,
- досить швидкими темпами будувалося житло й об'єкти соціально-культурного призначення

Негативні наслідки

Але з другого боку:

- збереглося централізоване планування і регламентація сільськогосподарського виробництва;
- не діяли економічні стимули для підвищення продуктивності праці та якості продукції, що випускалася;
- продовжувалося адміністрування і некомпетентне втручання партійного керівництва у справи колгоспів і радгоспів.
- збільшувався апарат управління сільським господарством.
- Не виправдалися надії на кооперування і спеціалізацію господарств. Хімізація і меліорація не дали очікуваних результатів.

Реформи в промисловості

У вересні 1965 р. (також на пленумі ЦК КПРС) були прийняті основні документи, спрямовані на реформування промисловості. **Основні положення реформ у промисловості** зводилися до такого:

- оцінка діяльності промислових підприємств повинна була здійснюватися не за валовими показниками зробленої продукції, а за її реалізацією;
- скорочення обов'язкових планових показників, що доводилися до підприємств із центру, зміцнення їхнього госпрозрахунку, підвищення самостійності, збереження в розпорядженні підприємств більшої частини прибутку;
- ліквідація раднаргоспів і здійснення переходу від територіальної системи керівництва до галузевої (відновлення міністерств і відомств);
- реформи спрямовувалися на посилення економічного стимулювання і підвищення матеріальної зацікавленості трудових колективів у цілому й окремих трудящих.

Негативні результати

На 1968 р. у СРСР на нові економічні умови діяльності перейшло близько 27 тис. підприємств. Намітилося зростання продуктивності праці. Збільшувалися фонди суспільного споживання, почали вирішуватися деякі соціальні проблеми.

! Однак уже в 70-ті рр. реформи в промисловості пішли на *спад*; сповільнилися темпи економічного росту, розвиток промисловості продовжував здійснюватися на *екстенсивній основі*.

Причини краху реформ

- Здійснювані реформи не торкалися відносин власності і проводилися строго в рамках командно-адміністративної системи;
- економічні реформи не були доповнені реформами політичної системи, а навпаки, проводилися в умовах згорання демократизації, що намітилася в другій половині 1950-х рр.;
- реформи проводилися партійно-господарським апаратом, сформованим ще в сталінську епоху, на основі характерних для нього адміністративно-командних методів керування;
- найважливіші задачі економічного розвитку вирішувалися переважно на екстенсивній, а не на інтенсивній основі;
- мілітаризація економіки і величезні потреби військово-промислового комплексу в умовах наростання на міжнародній арені гонки озброєнь відволікали величезні ресурси (фінансові, трудові ті ін.), катастрофічно відбивалися на реформаторській політиці й у підсумку зводили її нанівець.
- Керівництвом партії та країни одне за одним ухвалювалися постанови, але вони не давали відчутних результатів.

Наслідки реформ для України

Уже на початку 70-х рр. все чіткіше виявлялися **негативні тенденції** в економіці. Для України наслідки краху економічних реформ посилювалися насамперед тим, що республіка займала лідируючі позиції в СРСР за виробництвом промислової та сільськогосподарської продукції: в УРСР знаходилася одна з найпотужніших виробничих і матеріально-технічних баз країни, тут були зосереджені найбільші в СРСР підприємства військово-

).

Наслідки реформ для України

Елементи госпрозрахунку в УРСР, як і в усій країні, жорстко придушувалися **плановою економікою**. Чим краще були результати роботи підприємств у поточному році, тим вищі планові показники ставилися йому в майбутньому. Економіка України продовжувала розвиватися **екстенсивним шляхом** за рахунок залучення нових джерел сировини і робочої сили. Швидко застарівали основні виробничі фонди. В умовах світової енергетичної кризи (1973-1975 рр.), коли значно збільшився експорт енергоресурсів із СРСР, левина частка всіх капіталовкладень стала направлятися на освоєння нових родовищ нафти і газу в Сибіру і на Крайній Півночі, а не на модернізацію виробництва. Зростала собівартість виробленої продукції, що призводило до значного зниження її конкурентоздатності на світовому ринку.

70-ті - 80-ті рр. були відзначені подальшим наступом центру на національні інтереси союзних республік. Союзні міністерства і відомства на **свій розсуд використовували природні багатства і трудові ресурси України**, монопольно вирішували питання капітального будівництва, асортименту продукції, що випускалася.

Наслідки реформ для України

В Україні споруджувалися нові гірничо-збагачувальні, трубні, металургійні заводи та інші промислові гіганти. Нерідко вони будувалися за застарілими проектами і технологіями, що призводило до забруднення навколишнього середовища. У Донбасі та Придніпров'ї (особливо в Кривому Розі, Запоріжжі, Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Донецьку, Жданові) рівень забруднення повітря набагато перевищував загальносоюзні показники. Інтенсивне будівництво хімічних комбінатів в Україні ще більш загострювали ці та інші проблеми. «Штучні моря» (Київське, Кременчуцьке та інші водоймища) поглинули близько 1 млн гектарів родючих земель. Протягом короткого часу без серйозних економічних обґрунтувань на основі застарілих технологій в УРСР було побудовано кілька атомних електростанцій, у тому числі в безпосередній близькості від великих міст (Київ, Зап...)

Висновки

- Реформа повинна була забезпечити подолання таких негативних явищ економіки, як збільшення потреби у капіталовкладеннях, незавершеність будівництва, масовий випуск товарів, що не мали збуту, диспропорція розвитку галузей господарства.
- Для досягнення такої мети передбачалося: скоротити планові показники для підприємств, створити на підприємствах фонди матеріального стимулювання; фінансувати промислове будівництво шляхом кредитування, а не дотацій; ліквідувати раднаргоспи і відновити галузеву систему управління; підвищити закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію; перерозподілити частку національного прибутку на користь аграрного сектора.
- Перші кроки реформи принесли позитивні результати: поживалось сільськогосподарське виробництво, покращилось постачання міст продовольством, зросла продуктивність праці. Але вже на початку 70-их рр. темпи реформи почали знижуватися. І радянське керівництво поступово відмовилося від будь-яких реформ. Наступили «золоті роки стабільності».
- Причини невдачі економічних реформ 50-60-их років лежать в основі тоталітарне керованої економіки, якою й була економіка радянська. Економічне реформування не могло принести успіху без політичних змін, демократизації і без реалізації суверенітету республік.

Кінець